

VARGA CSILLA¹, SIMON-STÖGER LILLA¹

ÉSZTER TÍPUSÚ KOMPATIBILIZÁLÓ ADALÉKOK JELLEMZÉSE INFRAVÖRÖS SPEKTROSKÓPIÁVAL ÉS OSZCILLÁCIÓS REOMETRIÁVAL

INFRARED SPECTROSCOPY AND OSCILLATORY RHEOMETRY FOR CHARACTERIZATION OF ESTER TYPE COMPATIBILIZING ADDITIVES

A kísérleti olefin-maleinsav-anhidrid kopolimer észter származékainak szerkezetvizsgálatára a műszeres analitikai gyakorlatban elterjedt módszereket alkalmaztunk. A titrálással becsült savszám és elszappanosítási szám alapján meghatároztuk a funkciócsoportok arányát, a szerkezet pontosabb felderítésére pedig FT-IR spektroszkópiás és oszcillációs reometriai méréseket (amplitúdó és frekvencia pásztázás) végeztünk. Az FT-IR vizsgálatok eredményei alapján az észter funkciócsoporttal rendelkező adalékok jellemzésére bevezettük az észter-index (ÉI) fogalmát. Dinamikus nyíróreometriai vizsgálatokkal meghatároztuk az adalékok lineáris viszkoelasztikus tartományának felső határát (γ_L), „null” nyírási viszkozitását (η_0), valamint a tárolási (G') és veszteségi (G'') modulusok értékeit szobahőmérsékleten. Az FT-IR spektrometria és az oszcillációs reometria kombinálása olyan összefüggéseket eredményezett, melyek felhasználhatók a kísérleti adalékok reprodukálhatóságának, illetve ipari léptékű előállításának minősítésére is.

During the experimental work classic and instrumental analytical methods have been used for the investigation of the experimental olefin-maleic-anhydride copolymer ester derivatives. A titration-based acid number and saponification number measurement have been performed to estimate the ratio of functional groups, but to determine the structure more specifically, FT-IR spectroscopic and oscillation rheometric measurements (amplitude and frequency sweep tests) have been carried out. Based on the results of the FT-IR experiments the concept of ester index (EI) has been defined for characterizing the ratio of ester functional groups in the additive. The upper limit of the linear viscoelastic range (γ_L) and the values of the storage (G') and loss (G'') moduli of the additives have been measured by dynamic shear rheology at room temperature. The combination of FT-IR spectrometry and oscillatory rheometry has resulted in such relationships that can be used for qualifying experimental additives in terms of reproduction and industrial-scale manufacturing.

1. BEVEZETÉS

A termékefejlesztés során sokkal kedvezőbb mechanikai, termikus és reológiai jellemzők érhetőek el a különböző összetételű kompozitokban kompatibilizálás révén a kölcsönhatások és az egymásban való oldhatóság fokozásának köszönhetően, legyen szó akár originális, akár hulladék alapanyagról [1-3]. A kereskedelmi kompatibilizáló adalékok és kapcsoló ágensek két fő csoportra oszthatók kémiai szerkezetük szerint: szilán típusú és

maleinsav-anhidridet (MSA) tartalmazó polimer típusú adalékokra [4-6]. Az utóbbira jelentős számú példa található a szakirodalomban, mint pl. maleinsav-anhidriddel ojtott polimerek vagy kopolimerek [7-8]. Az MSA meghatározó szerepet tölt be az összeférhetőség javítása területén, mivel reaktivitásának köszönhetően képes kovalens kötést is kialakítani [9]. Az MSA gyűrűk

¹ Pannon Egyetem, Fenntarthatósági Megoldások Kutatólaboratórium, 8200 Veszprém, Egyetem utca 10.

aránya ezekben a kompatibilizáló szerekben fontos információt hordoz, amelyet az adalék állagától függően a savszám vagy a maleinsav-anhidrid tartalom határoz meg [10]. A funkcionizált MSA-t tartalmazó adalékokról azonban sem a savszám, sem az MSA tartalom nem nyújt elegendő információt egy adott kompozit rendszerhez megfelelő kompatibilizáló adalék kiválasztásához.

A Pannon Egyetemen szintetizált kísérleti olefin-maleinsav-anhidrid kopolimer alapú adalékok, melyekben az anhidrid gyűrűt különböző vegyületekkel funkcionizáltuk, számos kompozit rendszerben előnyösebbnek bizonyultak már a kereskedelmi, MSA-val ojtott polimer típusú adalékokhoz képest [11-16]. Az olefin-maleinsav-anhidrid alapú adalékok szintézise a megfelelő kémiai szerkezettel rendelkező adalék alkalmazását teszi lehetővé a legkülönbözőbb kompozit rendszerekben, mivel az adalék szerkezete a polimer és/vagy gumi komponens polaritásához igazítható.

Tervezhetőség szempontjából az adalékszerkezet vizsgálata és annak megfelelő szintű ismerete ugyanakkor kritikus tényező. A polimer típusú adalékok szerkezetének vizsgálatára egyaránt alkalmazhatók a klasszikus és a műszeres analitikai gyakorlatban elterjedt módszerek. Klasszikus titrimetriás módszerek közül a funkciós csoportok meghatározására savszám és elszappanosítási szám mérése, míg a szerkezet pontosabb felderítésére az MSA tartalom, jód(-bróm) szám meghatározás alkalmazható. Az FT-IR (Fourier-transzformációs infravörös spektroszkópia) alkalmas az adalékszerkezet meghatározására és a hatásmechanizmus tanulmányozására, míg oszcillációs reometriával a reológiai és viskoelasztikus jellemzők vizsgálhatók. Az adalékok molekulatömegének meghatározása gélkromatográfiás módszerrel történhet.

Manapság az FT-IR spektroszkópiát egyszerűsége és precizitása okán előszeretettel alkalmazzák különféle polimerek és társított rendszerek szerkezetének vizsgálatára. Mivel az FT-IR kvalitatív és kvantitatív vizsgálatra egyaránt alkalmas módszer, ezért a kísérleti adalékok szerkezeti vizsgálatának is egyszerű módját teszi lehetővé, mert információt nyerhetünk az adalékban különböző kémiai környezetben jelenlévő funkciós csoportok arányáról. Az FT-IR módszert számos tanulmányban [17, 18] kifejezetten MSA és karbonil-csoport meghatározására használták, mivel a maleinsav-anhidrid karbonil-csoportjainak vegyértékzártsági és azok származékai könnyen meghatározhatók az 1900 cm^{-1} -1600 cm^{-1} hullámszám tartományban. Az MSA-val ojtott polimer típusú kompatibilizáló adalékok egyik legfontosabb jellemzője az ojtási hatékonyság, amely az MSA-csoportok

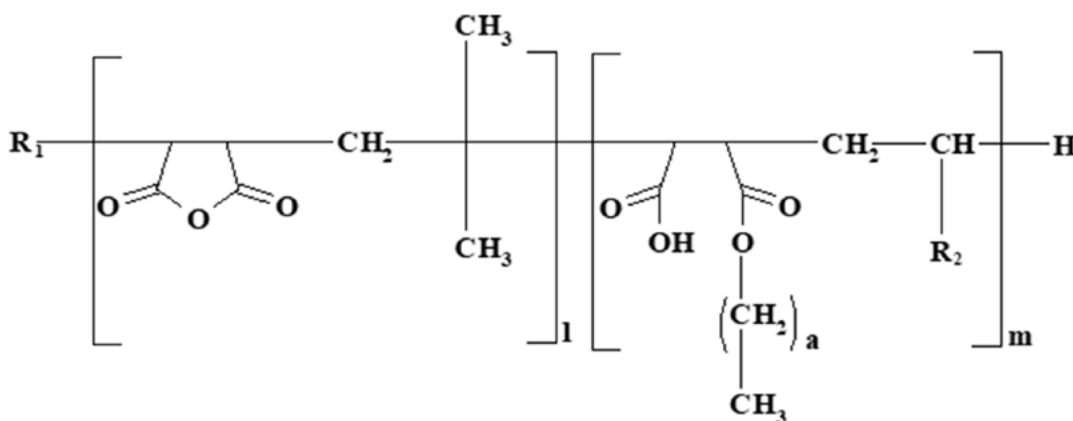
polimer láncre rákapcsolódó arányát jelenti. Ez karbonil-csoportok alapján FT-IR mérésekkel is meghatározható.

Machado és mtsai [19] FT-IR vizsgálattal határozták meg az ojtási hatékonyságot, dinamikus reológiai mérésekkel pedig a térhálóság és a degradáció mértékét. A tárolási (G') és veszteségi (G'') modulusok meghatározása kiemelkedő jelentőségű a polimerek reológiája területén. A SAOS (kis amplitúdójú oszcillációs nyírás) vizsgálatokat lineáris viskoelasztikus tartományban kis amplitúdók beállításával végzik, míg a LAOS (nagy amplitúdójú oszcillációs nyírás) tesztek a nem-lineáris régióban. A közepes amplitúdójú terminális zóna mérési eredményeit a gyakorlatban például minőségellenőrzéshez használják fel, ahol a G' és G'' értékeket a frekvencia függvényében veszik fel SAOS mérésekkel. Általánosságban a nem-lineáris viskoelasztikus tartomány tanulmányozása LAOS vizsgálatokkal a különböző polimer rendszerek topológiai és morfológiai jellemzőinek tanulmányozására koncentrálnak [20].

A kísérleti munkánk kettős célt szolgált. Egyrészt egy könnyű és gyors értékelési módszer fejlesztését a különböző kémiai környezetben lévő, olefin-maleinsav-anhidrid kopolimerek észter származékaiiban található karbonil-csoportok arányára az FT-IR spektrum alapján. Másrészt egy fenntarthatóbb módszer kifejlesztését, amellyel mind a vegyszerigény, az energiafelhasználás és a humán erőforrás igény is csökkenthető a klasszikus titráláshoz képest. Továbbá vizsgáltuk az oszcillációs reológiai mérések többlet információ tartalmát az adalék kémiai szerkezetére, reológiai jellemzőire és viselkedésére.

2. ANYAGOK ÉS MÓDSZEREK

Az adalékokat kétlépcsős szintézissel állítottuk elő. Első lépésben a kopolimer láncot szintetizáltuk olefin és maleinsav-anhidrid monomerekből, majd az anhidrid gyűrűket alkohol reagenssel funkcionizáltuk. Az észterezést 90-200 °C hőmérséklet tartományban 1-8 órán keresztül végeztük. A végtermékből vákuumdesztillációval távolítottuk el a szerves oldószert. A módszerfejlesztés során ugyanazt a kopolimer láncot használtuk fel az adalékszintézishez. Ezzel kizártuk a kopolimer lánc különbözőségeiből adódó reológiai eltéréseket, mivel az ojtott MSA-tartalom mellett ez is befolyásoló tényező az MSA-val ojtott poliolefin reológiai tulajdonságaira [19]. Az alkohol molarányának széles tartományát választottuk ki az észterezéshez, hogy vizsgálni tudjuk a különböző mértékben észterezett szintézistermékek jellemzőit (1. ábra).

1. ábra: A kísérleti olefin-maleinsav-anhidrid kopolimer alapú észter származékok lehetséges szerkezete (R_1 : olefin monomer szénatomszámának megfelelő hosszúságú alkil-lánc; R_2 : R_1 -2 szénatomszámú alkil-lánc; a: 3-15; l: 1-5; m: 1-5)

1. táblázat: A kísérleti adalékok jellemző tulajdonságai

Adalék	Savsám, mg KOH/g minta	Elszappanosítási szám, mg KOH/g minta	Kinematikai viszkozitás*, mm ² /s	Sűrűség*, g/cm ³
AD-1	110,2	100,6	0,7135	0,7040
AD-2	99,0	101,2	0,7720	0,7270
AD-3	91,6	115,1	0,9411	0,7331
AD-4	108,0	113,5	0,8930	0,7303

*10 m% n-heptán oldatban

Titrláson alapuló klasszikus analitikai méréseket végeztünk a kompatibilizáló adalékok jellemzése céljából, melynek eredményét az 1. táblázat foglalja össze.

A mérések során az összehasonlíthatóság érdekében azonos vastagságú részekről készültek a felvételek. FT-IR spektroszkópiával vizsgáltuk a funkcionizált olefin-maleinsav-anhidrid kopolimerek kémiai szerkezetét. Az FT-IR spektrumokat Shimadzu IR Tracer 100 készülékkel rögzítettük 4000 cm⁻¹-600 cm⁻¹ hullámszám tartományban. Összesen 32 felvételt készítettünk 4 cm⁻¹ felbontással, germánium kristályon.

Az adalékok viszkoelasztikus jellemzőinek meghatározását oszcillációs reométerrel végeztük (MCR 302, Anton Paar). A méréshez lap-lap mérőgeometriával (PP; lapátmérő=25 mm) rendelkező feltétrendszert alkalmaztunk, a réstávolságot 1,0 mm-re állítottuk. Elsőként amplitúdó pásztázást végeztünk konstans 1 Hz frekvencián és 25 °C-on minden adalékra a lineáris viszkoelasztikus (LVE) tartomány meghatározása céljából. Ezek alapján biztosítottuk, hogy a méréseket az LVE tartományon belül végezzük és elkerüljük a molekulaláncok irreverzibilis szerkezeti deformációját. Végül frekvencia pásztázást végeztünk ($\omega = 0,1...628$ rad/s) szobahőmérsékleten, 1% konstans nyírási amplitúdó mellett.

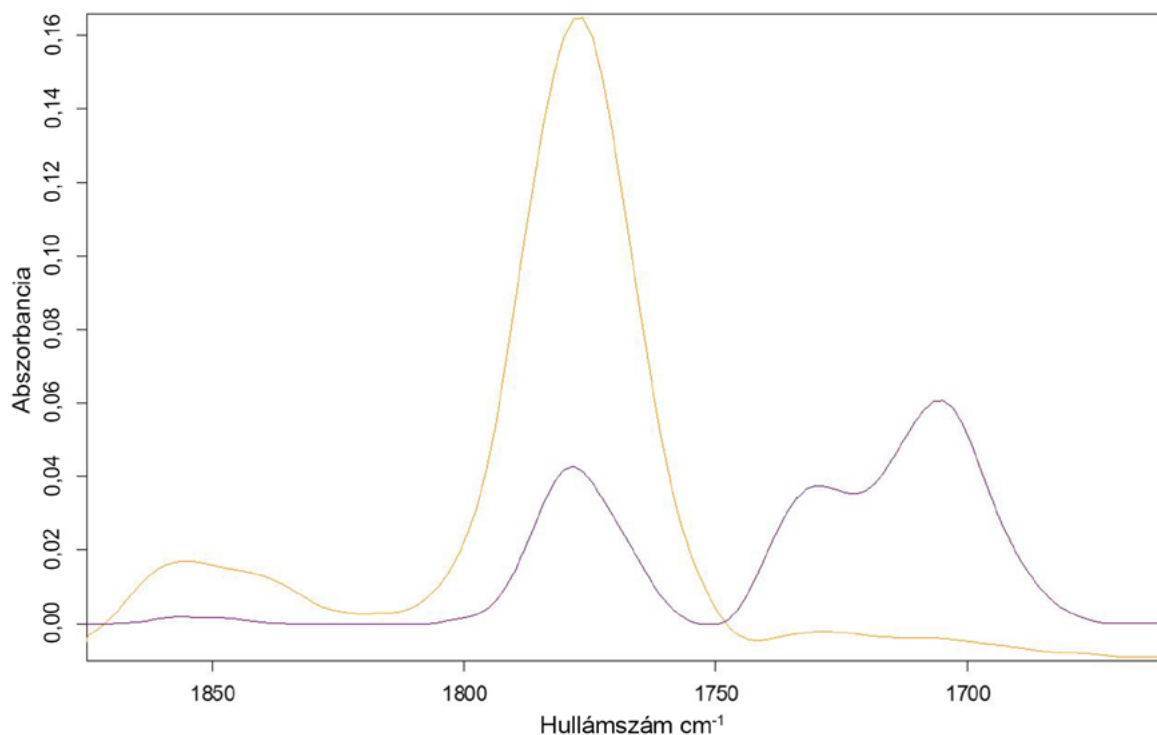
3. EREDMÉNYEK

3.1. KÉMIAI SZERKEZET JELLEMZÉSE FT-IR SPEKTROSKÓPIÁVAL

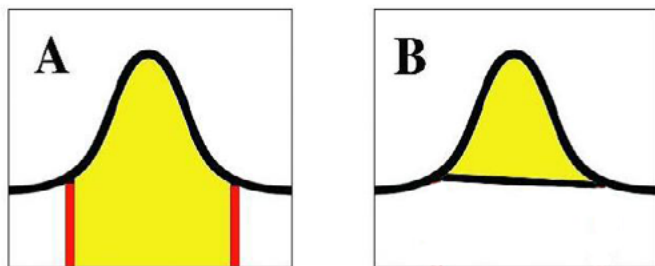
Mivel az adalékok előállításánál olyan reagens molarányt alkalmaztunk, amely alapján valószínűsíthető volt, hogy reagálatlan kiindulási anyag, vagyis anhidrid is maradt a termékben, a karbonil-rezgéseket használtuk fel a különböző származékok relatív mennyiségének meghatározásához. Ezek a rezgések ugyanis a köztitermékek és az adalékok FT-IR spektrumában is jól elkülönülnek és nagy intenzitású jelet adnak (2. ábra).

A karbonil-csoportokra jellemző abszorpciós csúcsok alatti területek meghatározásához figyelembe vettük, hogy az adott elnyelési tartományban a csúcsok egymáshoz közel helyezkednek el. Ezért az OPUS 5.5 szoftver integrálási módszerei közül a 3. ábra szerinti „A” és „B” módszereket választottuk ki az FT-IR spektrumok mennyiségi értékeléséhez.

A „B” módszer alkalmazása körültekintést igényel a csúcsok átfedése miatt. Néhány cm⁻¹-es eltolódás előfordulhat, amit figyelembe kell venni az integrálási terület pontos meghatározásakor.

◁ 2. ábra: AD-4 jelű adalék FT-IR spektruma a vizsgált hullámhossz tartományban (narancs: olefin-maleinsav-anhidrid kopolimer, lila: AD-4; alkohol reagenssel szintetizált termék)

△ 3. ábra: A kiválasztott FT-IR integrálási módszerek („A” és „B” módszer)

A különböző mólarányban csak alkohol komponenst tartalmazó adalékok FT-IR spektrumai alapján az adalék reagálatlan karbonsav-anhidrid és észter/félészter típusú szubsztituált dikarbonsav-anhidrid származékokból épült fel. A vizsgált jellemző karbonil-rezgések tehát 1778 cm^{-1} , 1733 cm^{-1} és 1699 cm^{-1} -nél található az adalék spektrumában (2. ábra).

A kiindulási kopolimerben az anhidrid gyűrűre jellemző két karbonil vegyértékrezgés 1855 cm^{-1} és 1778 cm^{-1} hullámszámnál jelent meg [19]. Az adalékban az 1778 cm^{-1} -nél lévő elnyelési sáv tehát az anhidrid gyűrű formájában megjelenő karbonil-csoportok egyik jellemző vegyértékrezgése. Intenzitásának csökkenése az észterezésnek köszönhető.

A szabad karboxil-csoportra utaló karbonil rezgés alapján az anhidrid észterezési reakciója során a gyűrű felnyílik. A két karbonil-csoport közül csak az egyik lép reakcióba az alkohollal, tehát félészter keletkezik, a másik karbonil-csoport pedig szabadon marad. A karbonil vegyértékrezgési sávok megjelenésére az egyes származékok spektrumai szolgáltattak példát (4. ábra).

Az 1707 cm^{-1} hullámszámnál megjelenő sáv eltolódott (1699 cm^{-1}), amely az elreagált anhidridből származó karbonil-csoportok, vagyis a képződő származékok, mint például a félészterben lévő szabad karboxil-csoport jellemző rezgése. Az új csúcs megjelenése 1733 cm^{-1} -nél a felszakadó anhidrid gyűrűkből kialakuló

félészter észter-csoportjainak karbonil-rezgésére utal. Ezen rezgések aránya az adalékokban az alkalmazott komponensektől és azok mólarányától függően változott.

Az „A” és „B” módszerekkel meghatározott integrált területek az 5. ábrán hasonlíthatók össze a kiválasztott AD-4 adalék esetében. Az „A” módszerrel jól láthatóan kiküszöbölhető az egymáshoz közel elhelyezkedő csúcsok átfedéséből adódó eltolódás.

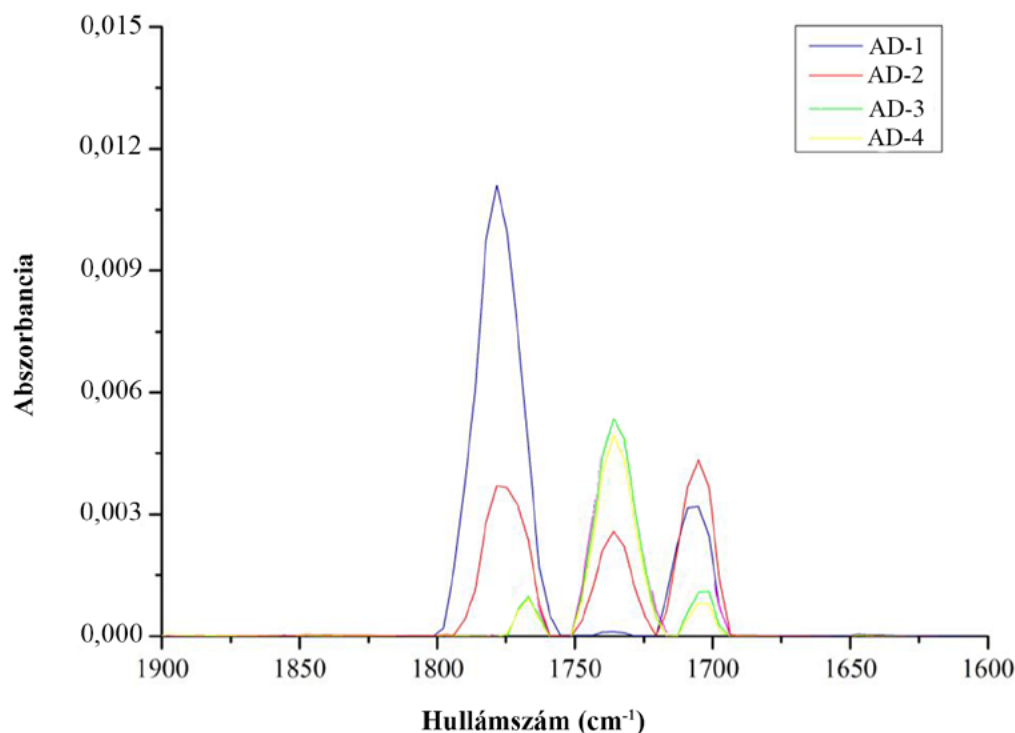
Az FT-IR spektrumban az integrált területek aránya alapján számítottuk a különböző származékok arányát az összes karbonil-csoportot tartalmazó funkciós csoport területéhez viszonyítva (2. táblázat).

Kisebb mólarányban a felnyíló anhidrid gyűrűnek kezdetben mindig csak az egyik szabad karboxil-csoportja fog reakcióba lépni az alkohollal, míg a másik ág szabadon marad. A mólarány növelésével azt várnánk, hogy a másik szabad karboxil-csoport is reagálni fog a nagyobb arányban hozzáadott alkohollal, azonban az észterezés egyensúlyi reakció, tehát egy bizonyos mólarány felett már nem épül be újabb molekula.

Az integrálási eredmények értékelése alapján bevezettük az észter-index (ÉI) fogalmát, amellyel az olefin-maleinsav-anhidrid kopolimer észter származékok szerkezete egységesen jellemezhető. Az ÉI fogalma alatt az észter funkciós csoport vegyértékrezgésére jellemző csúcs ($\nu=1740\text{ cm}^{-1}$ - 1730 cm^{-1}) alatti integrált területnek az összes karbonil-csoport (anhidrid, észter, szabad karboxil) tartozó csúcs alatti integrált területéhez viszonyított százalékban kifejezett értékét értjük (2. táblázat).

3.2. REOLÓGIA

Mivel az FT-IR kiértékelések alapján a tanulmányozott kísérleti adalékok szerkezetében az észter funkciós csoport arányok változtak, így az oszcillációs reometriai mérések során célunk annak vizsgálata volt, miként jelenik meg a csoport arányok változása a reogramokon, illetve miként kombinálhatók az így nyert

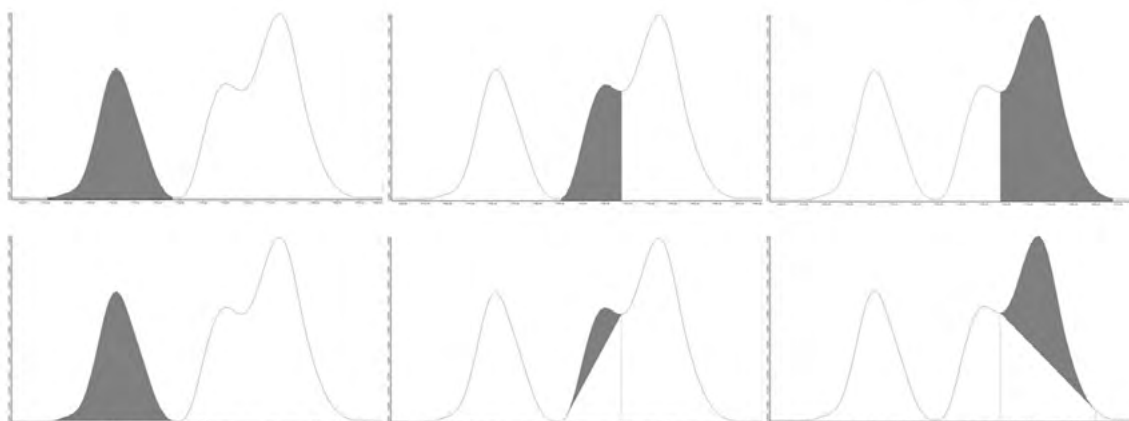
◁ 4. ábra: Az észterezés előrehaladásának kimutatása az alkohollal különböző mólarányban reagáltatott olefin-maleinsav-anhidrid kopolimer FT-IR spektrumában

integrálási
módszer

„A”

1778 cm^{-1} 1733 cm^{-1} 1699 cm^{-1}

„B”

△ 5. ábra: A különböző abszorpciós csúcsok alatti integrált területek

2. táblázat: Származékok FT-IR integrált területekből számított aránya

adalék	alkohol reagens mólaránya	összes integrált terület		reagálatlan gyűrűk aránya		észter csoportok aránya		észter-index, %	
		A	B	A	B	A	B	A	B
AD-1	0,25	2,1353	1,4038	0,5008	0,4892	0,2150	0,2446	21,5	24,5
AD-2	0,50	3,3028	2,4767	0,5692	0,4721	0,3210	0,3279	32,1	32,8
AD-3	0,75	3,1082	1,7499	0,2933	0,2892	0,6870	0,6108	68,7	61,1
AD-4	0,90	4,0021	2,1627	0,2542	0,1439	0,7140	0,6561	71,4	65,6

információk az FT-IR eredményekkel. Az olefin-maleinsav-anhidrid kopolimer származékok reológiai vizsgálatai közül elsőként amplitúdó pásztázást végeztünk a lineáris viszkoelasztikus tartományának meghatározása céljából. Általános elv, hogy a moduluszok bármelyikének 5%-os változása a kezdeti értékhez képest az LVE tartomány elhagyására utal. Ugyanis, ha az alkalmazott nyírás meghaladja az LVE tartomány felső határát, akkor az adalék szerkezete irreverzibilis változáson megy keresztül, vagyis a minta már nem képes tartós ellenállást kifejteni a deformációval szemben és szerkezeti destrukció következik be.

3.2.1. AMPLITÚDÓ PÁSZTÁZÁS

A szintézis során különböző mólarányban alkalmazott reagensek eltérő félészter arányt eredményeztek az adalékokban, amelyek hatása a fizikai megjelenésből adódó különbségek miatt már az amplitúdó pásztázás során is megnyilvánult.

A különböző reagens mólaránnyal előállított észter származékok amplitúdó pásztázásának görbéit a 6. ábra jól szemlélteti.

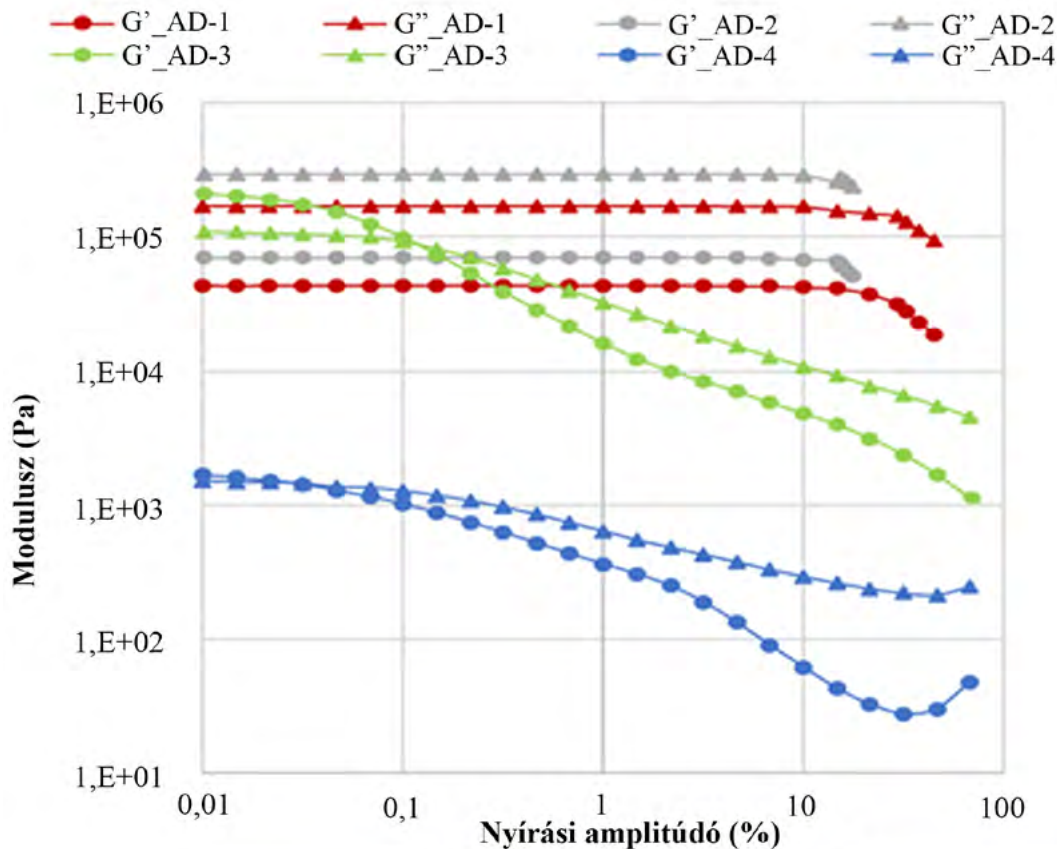
A tárolási és veszteségi modulusz görbék egymáshoz viszonyított elhelyezkedése alapján megállapítható, hogy az AD-1 és AD-2 adalékok folyadék jellegűek. Az LVE tartományban a veszteségi modulusz ugyanis nagyobb értéket vett fel, mint a tárolási modulusz. Ezzel szemben az AD-3 és AD-4 adalékok a veszteségi modulusznál nagyobb tárolási moduluszsal rendelkeznek a

vizsgált LVE szakaszon, vagyis szilárd jelleget mutatnak. A moduluszok görbéinek egymáshoz való viszonya többlet információt is hordoz magában. AD-3 és AD-4 észter származékok esetében a G' és G'' értékek közel azonosak vagy azonos nagyságrendbe estek egymással, amely arra utal, hogy az adalékok nem tisztán elasztikus vagy viszkózus jellegűek [21]. A másik két adalék esetében (AD-1, AD-2) a tárolási és veszteségi modulusz görbék közötti távolság nőtt, vagyis a minták már viszkózus jelleget mutattak. Az amplitúdó pásztázás G' görbéje alapján a 6. ábrán látható módon meghatározható az egyes adalékok LVE tartományának felső határa (γ_L) is [21].

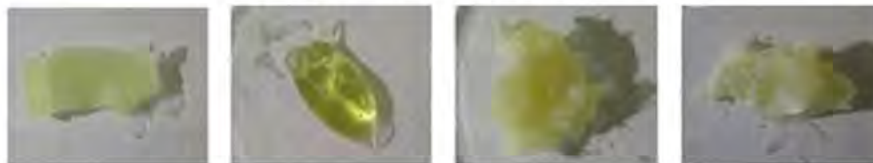
Az AD-1 és AD-2 viszonylag széles LVE tartománnyal rendelkezik, rendre 15% és 10% nyírási amplitúdó esetén érték el a felső határt. Ezzel ellentétben az AD-3 nagyon szűk, már 0,02 %-os nyírási amplitúdó esetén elhagyta az LVE tartományt, azaz gyakorlatilag alig van LVE tartománya az adott mérési körülmények között. Az AD-4 származék szintén nem rendelkezik LVE tartománnyal a görbék lefutása alapján. Ennek magyarázata, hogy a minta kezdetben szilárd volt és a nyírás növelésének hatására megfolyt, így a keresztelési körfrekvenciát követően G'' meghaladta G' értékét.

Megfigyelhető, hogy a vizsgált adalékok fizikai jellege, az észter funkciós csoport aránya és az LVE tartomány felső határának értéke összefüggésben áll egymással. A reagens mólarány növelésével növekedett az észter funkciós csoportok aránya, míg az LVE régió felső határértéke csökkent. Az eredményeket a 6. ábra szemlélteti.

6. ábra: Különböző észter-indexszel rendelkező kopolimer észter származékok tárolási (G') és veszteségi (G'') moduluszai szobahőmérsékleten a nyírási amplitúdó függvényében, $\omega=10$ rad/s

Adalék száma	AD-1	AD-2	AD-3	AD-4
Észter-index (%)	21,5	32,1	68,7	71,4
Fizikai megjelenés	Viszkózus	Viszkózus	Gélszerű/szilárd	Gélszerű/szilárd

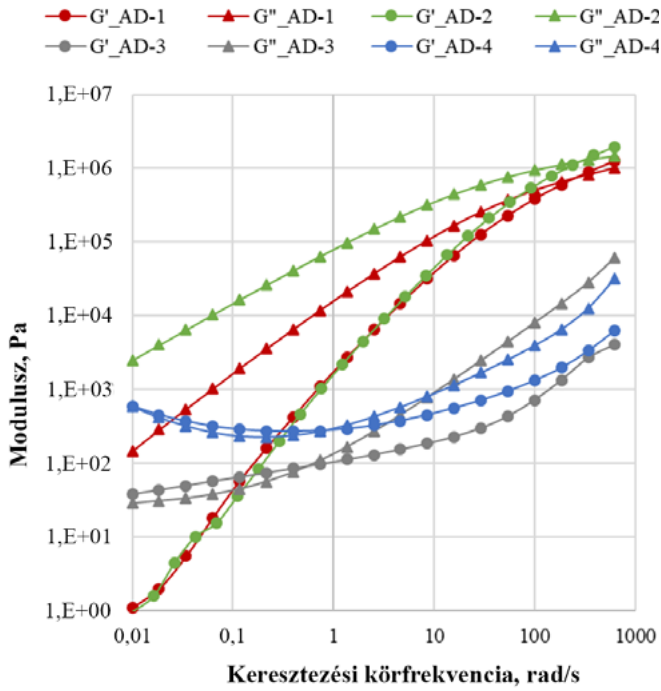
3.2.2. FREKVENCIA PÁSZTÁZÁS

A frekvencia pásztázáshoz a nyírási amplitúdót alapvetően az LVE tartományon belül célszerű megválasztani [21]. Az összehasonlíthatóság céljából kezdetben azonban egységesen 1%-os nyírási amplitúdót alkalmaztunk a mérések során. A 7. és 8. ábra négy eltérő molarányú és különböző észter-indexszel rendelkező észter származék frekvencia pásztázásának eredményét szemlélteti.

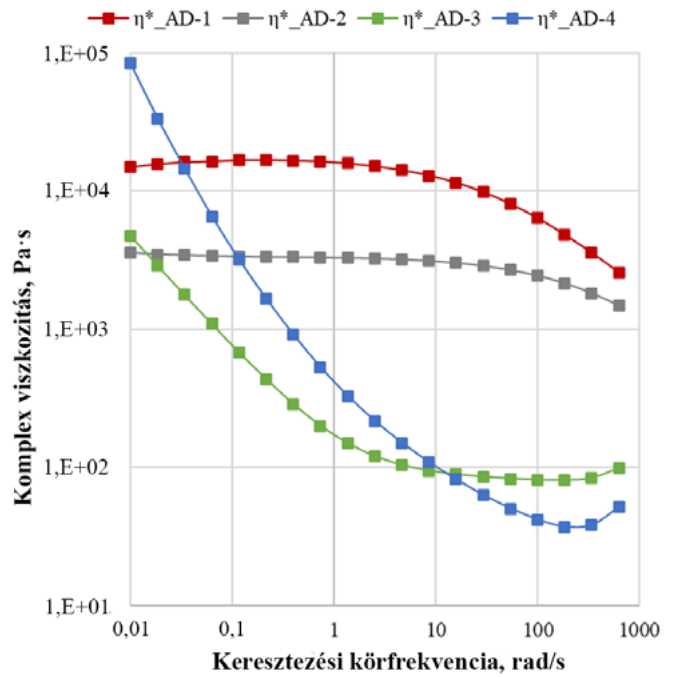
Adott nyírási amplitúdó esetén ($\gamma=1\%$) a két-két adalék reogramja jelentősen különbözött egymástól. Az AD-3 és AD-4 jelű adalék tárolási és veszteségi moduluszainak egymáshoz való relációja és a komplex viszkozitás görbék (8. ábra) lefutása enyhén térhálós polimer szerkezetre utaltak [21]. A G' görbéken kis körfrekvencia tartományban platószerű szakasz jelent meg, valamint a komplex viszkozitások ebben a tartományban végtelen érték felé tartanak, mely a keresztlinket tartalmazó polimer reogramjára jellemző. Ugyan minden jel arra utal, hogy az AD-3 és AD-4 keresztlinket tartalmaznak, azonban ezen polimer típusú adalékoknál a kapott eredmények nem értelmezhetők térhálósodásként, sokkal inkább a minták gélszerű állapotát tükrözik.

A kritikus igénybevétel alatt gyakran a tárolási modulusz (G') független a frekvenciától, ahogy az egy jól strukturált vagy szilárd anyagtól elvárható, mert a részecskék erős kapcsolatban állnak egymással. A tárolási és veszteségi moduluszok kis körfrekvenciákon (0,010-0,734 rad/s) tapasztalható platója jól számszerűsíthető a veszteségi tényezővel ($\tan \delta=G''/G'$), amely a minta elasztikus jellegét mutatja [21]. A 9. ábra alapján jól látható, hogy kis körfrekvenciákon nem volt jelentős eltérés különböző alkohol reagens molarányú adalék veszteségi tényezői között.

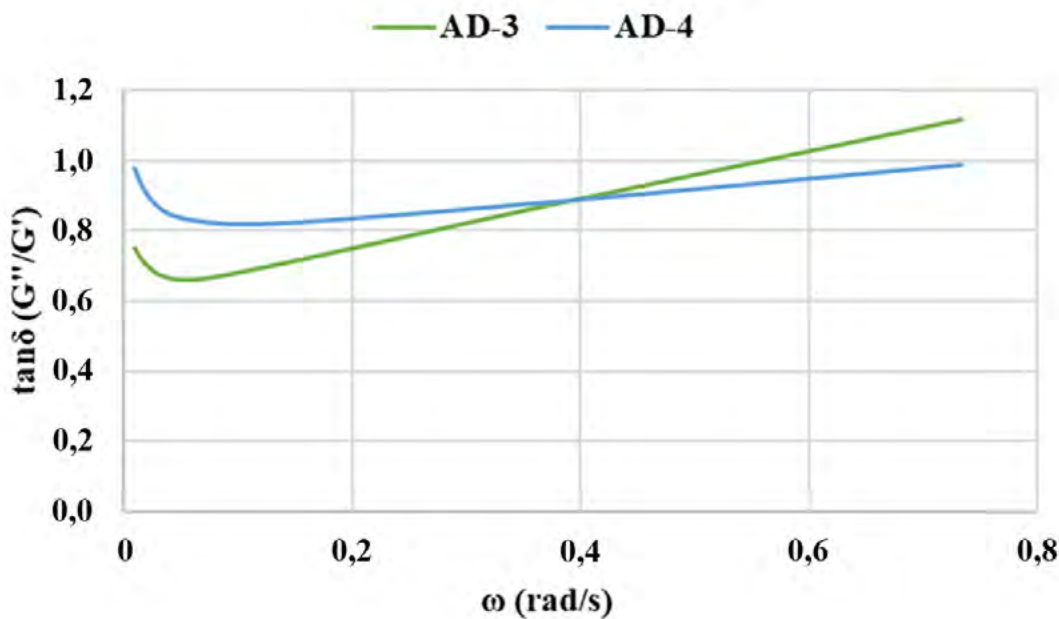
Abban az esetben, amikor AD-3 és AD-4 modulusz görbéi elhagyják a keresztelési körfrekvenciát, a rendszer szerkezete gyengül és a veszteségi (G'') modulusz fog dominálni a tárolási (G') felett. A keresztelési körfrekvencia felett a viszkozitásnak általában függetlennek kellene lennie a frekvenciától, viszont azt tapasztaljuk, hogy a moduluszok értéke kis mértékben függ a körfrekvencia növelésétől, vagyis a molekulák közti erős kapcsolat megszűnt. Az AD-1 és AD-2 származékok a nem térhálós anyagoknak megfelelő reogramot eredményeznek, ugyanis teljesen, hogy a veszteségi modulusz nagyobb, mint a tárolási.

△ 7. ábra: Különböző észter-indexszel rendelkező kopolimer észter származékok tárolási (G') és veszteségi (G'') moduluszai szobahőmérsékleten a körfrekvencia függvényében, $\gamma=1\%$

△ 8. ábra: Különböző észter-indexszel rendelkező kopolimer észter származékok komplex viszkozitása szobahőmérsékleten a körfrekvencia függvényében, $\gamma=1\%$

◁ 9. ábra: AD-3 és AD-4 adalékok veszteségi tényezője a 0,01-0,734 rad/s körfrekvencia tartományban

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Kísérleti olefin-maleinsav-anhidrid kopolimer észter származékok szerkezetének vizsgálatával foglalkoztunk. A tudományos közlemények alapján a klasszikus titráláson alapuló módszerek mellett FT-IR spektroszkópiai és dinamikus nyíró reometriai vizsgálatokat alkalmaztunk. A származékok észterezés utáni relatív

arányát a karbonil vegyértékregzések alapján határoztuk meg, mivel valószínűsíthető, hogy reagálatlan anhidrid gyűrűk maradnak a termékben az adalékok előállítás során alkalmazott reagens mólarányból adódóan. A vegyértékregzéshez tartozó integrált területek alapján bevezettük az észter-index (ÉI) fogalmát, amely megadja az észter funkciók arányát az adalékban. Összefüggést figyeltünk meg az adalék halmazállapota, az

észter funkciós csoportok aránya és az LVE tartomány felső határa között. A reagens molarányának növelése a szintézis során az észter-csoportok arányának növekedését eredményezte, míg az LVE tartomány felső határának értéke csökkent. Az FT-IR spektrometria és az oszcillációs reometria kombinálása olyan összefüggéseket eredményezett, melyek a jövőben felhasználhatók kísérleti kompatibilizáló adalékok, különösképpen a maleinsav-anhidrid tartalmú adalékok reprodukálhatóságának, illetve ipari léptékű előállításának minősítésére is. A módszerkombinációk a későbbiekben lehetővé teszik, hogy a vegyszer- és időigényes titrálós mérések kiküszöbölhetőek legyenek az olefin-maleinsav-anhidrid kopolimer származékok minősítése során. A megállapításaink szobahőmérsékleten értendők, így a későbbiekben további vizsgálatok szükségesek annak felderítése érdekében, hogy ezek az összefüggések a polimerek feldolgozási hőmérsékletén és körülményei között is érvényesek-e.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Jelen publikáció/kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által biztosított forrásból a 2022-1.1.1-KK-2022-00002 azonosító számú, „Hulladékgazdálkodási Kompetencia Központ létrehozása a Pannon Egyetemen” című projekt keretében jött létre.

Varga Csilla kutatómunkája a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

Köszönet Martinecz Rékának a kísérleti munkák megvalósításában való részvételéért.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Z. Mousavi, M. C. Heuzey, P. J. Carreau, Compatibilized polylactide/polyamide 11 blends containing multiwall carbon nanotubes: Morphology, rheology, electrical and mechanical properties, *Polymer* 276 (2023) 125906.
- [2] P. Singh, P. Katiyar, H. Singh, Impact of compatibilization on polypropylene (PP) and acrylonitrile butadiene styrene (ABS) blend: A review, *Mater. Today: Proc.* 78 (2023) 189-197.
- [3] Y. Wang, S. Zhang, H. Jiang, Y. Lin, H. Xing, T. Tang, Insight on compatibilization of LLDPE/PS blends from morphology, interfacial state, mechanical properties and melt properties: Comb-like copolymer vs diblock copolymer, *Polymer* 218 (2021) 123540.
- [4] N. Yao, H. Wang, L. Zhang, D. Yue, M. Tian, One-pot solvothermal synthesis of silane-functionalized carbon nanodots as compatibilizers for the immiscible TPU/MVQ blends, *Appl. Surf. Sci.* 530 (2020) 147124.
- [5] X. Ge, Z. Zhang, H. Yu, B. Zhang, U. R. Cho, Study on viscoelastic behaviors of bentonite/nitrile butadiene rubber nanocomposites compatibilized by different silane coupling agents, *Appl. Clay Sci.* 157 (2018) 274-282.
- [6] K. Chen, P. Li, X. Li, C. Liao, X. Li, Y. Zuo, Effect of silane coupling agent on compatibility interface and properties of wheat straw/polylactic acid composites, *Int. J. Biol. Macromol.* 182 (2021) 2108-2116.
- [7] G. Chen, Y. Zhang, X. Zhou, J. Xu, Synthesis of styrene-maleic anhydride copolymer esters and their surface enriched properties when blending with polyethylene, *Appl. Surf. Sci.* 253 (2006) 1107-1110.
- [8] W. Miao, W. Cheng, Z. Wang, R. Wang, J. Peng, Q. Zhu, Influence of n-butyl acrylate and maleic anhydride copolymer on the structure and properties of phenolic resin, *Mater. Today Commun.* 23 (2020) 100879.
- [9] R. John, K. Schreiter, K. Trommler, C. Siegel, A. Wagenführ, S. Spange, Maleic anhydride copolymers as adhesion-promoting reagent in wood veneer/biopolyethylene composite materials, *Polym. Compos.* 40 (2019) 1979-1988.
- [10] F. Sarasini, J. Tirillo, L. Ferrante, C. Sergi, F. Sbardella, P. Russo, G. Simeoli, D. Mellier, A. Calzolari, Effect of temperature and fiber type on impact behavior of thermoplastic fiber metal laminates, *Compos. Struct.* 223 (2019) 110961.
- [11] B. Tóth, Cs. Varga, L. Bartha, Olefin-maleic-anhydride copolymer based additives: A novel approach for compatibilizing blends of waste polyethylene and crumb rubber, *J. Waste Manag.* 38 (2015) 65-71.
- [12] L. Simon-Stöger, Cs. Varga, E. Greczula, B. Nagy, A journey into recycling of waste elastomers via a novel type of compatibilizing additives, *EXPRESS Polym. Lett.* 13 (2019) 443-455.
- [13] N. Bianka, Cs. Varga, K. Kontos, L. Simon-Stöger, Remarkable role of experimental olefin-maleic-anhydride copolymer based compatibilizing additives in blends of waste PET bottles and polyamide, *Waste Biomass Valorization* 12 (2021) 3035-3047.
- [14] L. Simon-Stöger, Cs. Varga, Valorization of waste polyethylene by blending with ethylene-vinylacetate and incorporating a new type of compatibilizer, *J. Vinyl Addit. Technol.* 27 (2021) 332-346.
- [15] T. Kovács, L. Simon-Stöger, B. Heller, Cs. Varga, Enhancing properties of PC/PA blends via compatibilization of olefin-maleic-anhydride copolymer based additives in masterbatch form, *J. Polym. Res.* 28 (2021) 294.
- [16] Cs. Varga, B. Heller, L. Simon-Stöger, É. Makó, A Practical Manner To gtr recycling in waste HDPE/ABS, *J. Poly. Res.* 29 (2022) 329.
- [17] G. Busca, G. Ramis, V. Lorenzelli, On the mechanism of the selective oxidation of C4 linear hydrocarbons to maleic anhydride: An FT-IR study of the adsorption and oxidation of 1,3-butadiene on vanadia-titania, *J. Mol. Catal.* 55 (1989) 1-11.
- [18] S. R. Goswami, S. Wang, P. Gnanasekar, P. Chauhan, N. Yan, Catalyst-free esterification of high amylose starch with maleic anhydride in 1-butyl-3-methylimidazolium chloride: The effect of amylose content on the degree of MA substitution, *Carbohydr. Polym.* 234 (2020) 115892.
- [19] A. V. Machado, J. A. Covas, M. van Dublin, Effect of polyolefin structure on maleic anhydride grafting, *Polymer* 42 (2001) 3649-3655.
- [20] L. Sangroniz, M. Fernandez, A. Santamaria, Polymers and rheology: A tale of give and take, *Polymer* 271 (2023) 125811.
- [21] T. G. Mezger, Oscillatory tests, in T. G. Mezger, *The Rheology Handbook: For Users of Rotational and Oscillatory Rheometers*, Vincentz Network, (2014) pp. 135-212.